

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
GENERALINĖ PROKURATŪRA**

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
rastine@tm.lt

2022-03- Nr. 17.2.-

DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ NR. 22-2468 IR NR. 22-2469

Susipažinę su pateiktais derinti Rekomendacijų dėl baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose atlygintinų advokato ar advokato padėjėjo suteiktų paslaugų maksimalaus dydžio projektu Nr. 22-2469 (toliau – Rekomendacijų projektas) ir Prašymų atlyginti advokato ar advokato padėjėjo suteiktų paslaugų baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose išlaidas nagrinėjimo tvarkos aprašo projektu Nr. 22-2468 (toliau – Aprašo projektas) (toliau abu kartu – projektai), šiems projektams nepritariame.

Aprašo projekto 2 punkte siūloma nustatyti, kad „prašymus nagrinėja ir advokato suteiktų paslaugų baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose išlaidas iš joms skirtų valstybės ar savivaldybės biudžetų asignavimų atlygina teismo procese dalyvavusi valstybės ar savivaldybės institucija, įstaiga ar kitas subjektas, kurio sprendimas baudžiamajoje byloje panaikintas ir asmens atžvilgiu priimtas išteisinamasis nuosprendis arba valstybės ar savivaldybės institucija, įstaiga ar kitas subjektas, kurio pradėta administracinio nusižengimo teisena buvo nutraukta pagal Administracinių nusižengimų kodekso 591 straipsnio 1 punktą (toliau – kompetentinga institucija)“.

Mūsų nuomone, siūloma advokato ar advokato padėjėjo suteiktų paslaugų baudžiamosiose bylose išlaidų atlyginimo tvarka pažeidžia prokurorų nepriklausomumo principą. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad atlikdamas savo pareigas prokuroras yra nepriklausomas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2011 m. balandžio 7 d. nutarime yra pažymėjęs, kad prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai).

Lietuvos Respublikos baudžiamajo proceso kodeksas (toliau – BPK) įpareigoja prokurorą surinktus bylose duomenis vertinti savarankiškai ir nepriklausomai. Prokuroras, būdamas įsitikinęs, kad ikiteisminio tyrimo metu surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, privalo surašyti kaltinamąjį aktą ir jį su bylos medžiaga perduoti teismui (BPK 218 ir 220 straipsniai). Surinktų duomenų vertinimas ir pripažinimas įrodymais yra teismo prerogatyva, dėl to aplinkybė, kad teismas priima išteisinamąjį nuosprendį, nekonstatavęs surinktų įrodymų neleistinumo, prokuroro aplaidumo ar tyčinių veiksmų, lėmusių tokį teismo sprendimą, neturi sukelti finansinės atsakomybės prokuratūrai.

Pažymėtina, kad išteisinamieji nuosprendžiai gali būti priimami ne tik dėl nepagrįstų ar nemotyvuotų prokurorų procesinių sprendimų (šiuo atveju baudžiamąją bylą su kaltinamuoju aktu perduoti į teismą) ar netinkamai palaikyto valstybinio kaltinimo, bet ir dėl to, kad teismo bylos nagrinėjimo metu liudytojai pakeitė parodymus, įtariamasis parodymus davė tik teismo bylos nagrinėjimo metu ir dėl to paaiškėjo naujų aplinkybių, įsiteisėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, formuojanti kitokią teismų praktiką, negu buvo iki perduodant baudžiamąją bylą teismui,

įstatymo leidėjas dekriminalizavo nusikalstamas veikas ir kt. Apeliacinės ar kasacinės instancijos teismo išteisinamasis nuosprendis gali būti priimamas ir dėl bylą nagrinėjusio pirmosios ar apeliacinės instancijos teismo padarytų esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, netinkamo įrodymų vertinimo. Dėl šių priežasčių aukštesnės instancijos teismas taip pat panaikina žemesnės instancijos teismų priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius.

Be to, pagal Aprašo projekto 2 punkte siūlomą nustatyti reguliavimą nėra aišku, ar teismo apeliacinėje instancijoje priėmus išteisinamąjį nuosprendį ir panaikinus pirmosios instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį advokato suteiktų paslaugų išlaidas turėtų atlyginti pirmosios instancijos teismas, kurio sprendimas ir buvo panaikintas, ar prokuratūra, kurios prokuroras baudžiamosios bylos medžiagą su kaltinamuoju aktu perdavė į teismą. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad teismui priėmus išteisinamąjį nuosprendį kiekvienu atveju turi būti atskirai sprendžiama, kas atlygins patirtas išlaidas ir nagrinės tokio pobūdžio prašymus. Prokuratūra galėtų atlyginti tokias išlaidas tik tuo atveju, jei išteisinamajame nuosprendyje būtų konstatuota esminių prokuroro padarytų baudžiamojo proceso pažeidimų, nulėmusių kaltinto asmens išteisinimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Aprašo projekto 2.4 papunktis, kuriame siūloma nustatyti, kad „valstybės ir savivaldybės institucijos, įstaigos ir kiti subjektai, atlyginę atstovavimo išlaidas, privalo patikrinti, ar pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą ar kitus jų veiklą reglamentuojančius specialiuosius teisės aktus, nėra pagrindo regreso teisei įgyvendinti, o esant tokiam pagrindui – vykdyti regresą“, neturėtų būti taikomas prokurorams, jeigu įsiteisėjusiu teismo sprendimu civiliniame procese dėl žalos proceso dalyviui atlyginimo nėra konstatuotas tyčinis prokuroro veikimas, lėmęs tokios žalos padarymą, nes prokurorams nėra užtikrinamas profesinės civilinės atsakomybės draudimas.

Rekomendacijų projekto 5 punkte siūloma nustatyti, kad „neatsižvelgiant į tai, kiek advokatų teikia teisinės paslaugas ginamajam ar atstovaujamajam, atlygintinų suteiktų teisinių paslaugų dydis negali viršyti Rekomendacijų 10 ir 13 punktuose nurodyto maksimalaus vienam advokatui dydžio, išskyrus tuos atvejus, kai kelių advokatų dalyvavimas yra būtinas“. Manytina, kad šiuo atveju Rekomendacijų projekte turi būti nurodyti bent minimalūs kriterijai, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, jog kelių advokatų dalyvavimas konkrečioje byloje buvo būtinas. Priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos piktnaudžiauti šia nuostata.

Atkreiptinas dėmesys, kad Aprašo projekte reglamentuojant advokato, kaip gynėjo, procesinių išlaidų baudžiamajame procese atlyginimą įtariamajam ar kaltinamajam suteikiama pirmenybė prieš kitus baudžiamojo proceso dalyvius – nukentėjusįjį, civilinį ieškovą, kuriems atstovavimo paslaugų išlaidų atlyginimas nėra garantuojamas valstybės, pavyzdžiui, tam tikrais atvejais baudžiamąjį procesą nutraukus dėl senaties. Teisinis reguliavimas, sukurtas tik tam tikros visuomenės dalies teisėms ir interesams tenkinti, kvestionuoja lygybės principą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje, kuriame teigiama, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Pažymėtina, kad baudžiamojo proceso pamatinė paskirtis – pirmiausia apginti nuo galimai priešingų teisei veiksmų nukentėjusio asmens interesus. Šią nuostatą įstatymų leidėjas įtvirtino Baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnyje, kuriame aiškiai deklaruojamas lygybės principas, užtikrinantis asmenų teises baudžiamajame procese, taip pat ir teisę į gynybą ar atstovavimą.

Svarbu paminėti ir tai, kad siūlomas reglamentavimas pareikalautų papildomų prokuratūros organizacinių, žmogiškųjų ir finansinių išteklių. Projektuose siūloma nustatyti, kad advokatų ir padėjėjų patirtos išlaidos turėtų būti atlygintos iš prokuratūrai skirtų biudžeto asignavimų. Pažymėtina, kad tokios išlaidos nebuvo planuotos, todėl prokuratūrai skirtų asignavimų nepakaktų joms padengti.

Taigi manytina, kad advokato procesinių išlaidų atlyginimo vienareikšmis susiejimas (automatinis) su įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, kuriuo išteisinamas jo ginamas asmuo,

nenustatant papildomų sąlygų, konstatuojančių tam tikrą procesą vykdžiusių valstybės pareigūnų elgesio ar sprendimų neteisėtumą, laikytinas destruktiviu ir gali lemti perėjimą prie saugaus proceso be aukštų procesinių ambicijų, neišvengiamai suponuojančių riziką dėl kitokio teismo vertinimo, taip pat didinti kriminalinę latentiką, šešėlinės ekonomikos mastus ir žmogaus teisių pažeidimų ignoravimą.

Generalinė prokurorė

Nida Grunskienė